

„Jó” és „rossz” civilizációk?

2022.06.17.

2010-ben írtam:

Az emberi civilizációk típusai

Ma már nagy valószínűséggel tudjuk, hogy az emberiségnek a civilizációba való átmenete során többféle társadalom jött létre. Egyesek közülük békések voltak (Régi Európa kultúra, Indus-völgyi civilizáció, Sumer első 1000 éve, minószi kultúra), míg mások harciasak, mint az árja és sémita népek által létrehozott kultúrák vagy/és az egyiptomi birodalom, Mezopotámia, Mükéné és később az antik görög világ, Róma stb.

Mindenütt, ahol két kultúra élt egymás mellett (az egyik békés, a másik erőszakos), az utóbbi kerekedett felül. A történelem a békés kultúrák letűntével nem lett más, mint zsarnokok sikersorozata. Ezek a zsarnokok a történelem során a dicsőséghez vezető úton katonáikat vezetve kiirtották az érzékenyebb, emberibb kultúrákat.

A legelső ilyen eseményekről még írásos feljegyzéseink sincsenek, csak következtetni tudunk rájuk. (Például a minószi kincsek megtalálásából a mükénéi sírokban.) A történetírás azonban a győztesek kezében volt, így történhetett, hogy a történelem egyik legtovább tartó önkényuralmát, a római birodalmat a történetírók egy része még ma is csodálandónak írja le. A történelem – ellentétben az általánosan elfogadott nézettel – az erkölcsileg legkevesebb gátlással rendelkezők, nem pedig a legalkalmasabbak győzelmének története.

Következtetések az emberi természetre

Mindezekből azonban nem lehet levonni azt a következtetést,

hogy az emberi természet rossz lenne! Sokkal inkább igaz az, hogy mi emberek nagyon sok különféle dologra vagyunk képesek, attól függően, hogy milyen társadalomba, kultúrába születtünk bele. Arra a kérdésre, hogy vajon milyen az ember természete, nem is lehet igazából válaszolni, mert az ember elképzelhetetlen kultúra nélkül.

Ennek ellenére az évszázadok folyamán sokan filozofáltak az emberi természet ilyen vagy olyan voltáról. Gyakran azok, akik maguk gonosz dolgokat követtek el, tettüket azzal igazolták, hogy az emberi természet rossz. Csak lassan derülnek ki a tények, hogy ez az állítás történetileg nem állja meg a helyét. Az ember rosszaságáról szóló nézet pedig mintegy katalizálja, hogy hatására az emberek még könnyebben engednek utat saját agresszivitásuknak. Ezért fontos a békés kultúrák történetét minél szélesebb körben bemutatni.

A békés civilizáció utáni vágy

Visszanézve abba a korba, amikor az utolsó békés civilizáció is eltűnt (kb. i.e. 1400 – a mükénéiek meghódítják Krétát) újra és újra felbukkan a békés civilizáció utáni vágy, és felmerül az a kérdés, hogy hogyan is lenne egy ilyen kultúra újra megvalósítható.

Platón javaslata az volt, hogy az államot a filozófus király irányítsa. Mindez nem tűnik rossz ötletnek, a probléma csak az vele, hogy a filozófusok igen ritkán lettek királyok. Az erőszak sokkal inkább alkalmas volt az uralkodóvá váláshoz, mint az ész, az ismeretek. A legtöbb király nem a bölcsességre, nagylelkűségre és erényekre támaszkodva szerezte és tartotta meg hatalmát, hanem úgy, hogy kegyetlenséghez, erőszakhoz folyamodott.

A történelem ritka pillanatait azok, amikor királyságokban vagy akár más államformákban a legjobbak és a legbölcsebbek kerülnek felülre. A legrosszabb, hogy a királyok és diktátorok vezette államokban az alattvalók sokszor még nagyobb

kegyetlenségekre is képesek, mint az uralkodók maguk, mert fölülről nem fékezi őket semmi. Különösen igaz ez a háborúkban.

Sajnos a történelemben a vesztesek kevesebb nyomot hagynak. Holott minden társadalomban, nem csupán a fent említett békés civilizációkban, élnek emberek, akik békések, akik nem emelnének kezét a másik emberre, akik nem hiszik el a hatalmasok által terjesztett meséket a másik ember, vagy nép gonoszságáról.

Ezért is szomorú, hogy a nagy monoteista világvallások központi dogmája az emberi természet rosszasága. Ezt a dogmát egy másik gondolattal kellene helyettesíteni: az ember képes sok rossz dologra, még a legrosszabbakra is, ha úgy tanítják! Súlyos hiba, ha alapelv, hogy az egyetlen fontos dolog a győztesek között lenni és ehhez minden eszköz megengedhető.

Minden kultúrában – még abban is, amiben mi élünk – vannak emberek, akik szerint egyesek megérdemlik azt, hogy bántalmazzák, sőt akár ki is irtsák őket. Ezen a tényen nem változtat az sem, hogy sokan eme „igazságok” vallói közül életük során maguk is önbecsülésüket és önértékelésüket leromboló igazságtalanságok áldozatai voltak, és ezért egész életükben csak a visszavágásra várnak. (Természetesen nem azokon, akik ezeket a szenvedéseket nekik okozták!)

Szerencsére mai civilizáciánk számos másként gondolkodóból is áll, akiket fiatal korukban értékelték, akikkel tisztelettel és nagylelkűen bántak, akik ezért soha semmilyen körülmények között nem fordulnának sem országukon belül, sem azok határain túl embertársaik ellen.

Mit tehetünk?

Amikor egy békés társadalomról, az emberi aranykor visszatéréséről elmélkedünk, akkor azt a vágyat fogalmazzuk meg, hogy minél több békés ember éljen körülöttünk és világban

mindenütt. Ezért igyekszünk gyerekeinknek olyan történeteket mesélni, amelyek, izgalmasak, de végül a jó győzelmét hozzák, ahol a hősök a mese végén igazságos királyokká lesznek. Olyan uralkodók, akik hatalmukat nem további kincsek halmozására használják, hanem igyekeznek vele a közösség jólétét elősegíteni, akik a harcot csak végszükség esetén tartják elfogadhatónak, és minden erővel igyekeznek békés úton igazságot teremteni.

Kapcsolódó oldalak:

- Herbert Kohl: Tanítással a világ bajai ellen
- Bas Rosenbrand: „Mindig azt tanítod, ami te magad vagy”
- Szerb Antal: Görögország a görögök előtt